

Korona-analyse Norsk Industri 23.-24. mars

1) Sammendrag

På basis av 529 innspill i går og i dag fra medlemmene har vi laget denne rapporten, som presenteres tirsdag 24. mars kl. 13.

Industrien kan per dato grovt sett tredeles slik:

- En del har så store problemer at de har en betydelig andel permitterte og/eller vil permittere ytterligere flere innen svært kort tid
- En del har store problemer, men er i startfasen av permitteringer, men ser det fort kan bli større problemer innen påske
- En del har noenlunde full eller tilnærmet full produksjon, ofte ved hjelp av kreative medarbeidere og tiltak for å bistå i å holde produksjonen i gang

I første fase av koronakrisen var det naturlignok fokus på brede likviditetstiltak for hele næringslivet, ettersom krisen traff bredt. Gradvis vil tiltakene fra regjeringen og Stortinget måtte prioriteres. Vi har forståelse for at mye av tjenesteytende virksomhet i skjermet sektor på kort sikt er truffet hardest. Det er imidlertid noen dilemma. Det skjermede markedet vil komme tilbake – til norske aktører. Norsk konkurranseutsatt industri, derimot, er ikke garantert å opprettholde markedsandeler i et marked som på et tidspunkt gradvis kommer tilbake. Dessuten er industrien betydelig mer kapitalintensiv, med dyr maskinpark. Dette innebærer derfor at lønnskostnadenes andel av totalkosten er mindre i industrien. I sum betyr dette at mange industribedrifter har stor andel løpende kostnader, selv ved omfattende permitteringer. Mens deler av tjenesteytende sektor får dekket det meste av deres kostnader – lønnskostnader – ved permittering. I sum betyr alt dette at myndighetene må vurdere om videre tiltak treffer industrien i tilstrekkelig grad fremover.

Rapporten inneholder en vurdering av medlemmenes erfaring med sin bankforbindelse så langt. Tilsvarende spørsmål ble stilt for en uke siden. Flere har nå vært i kontakt med banken. Fremdeles uttrykker kun et mindretall sterke meninger. Drøyt to tredeler av bedriftene som har klar oppfatning, uttrykker tilfredshet med responsen fra bankforbindelsen, i form av avdragsutsettelse, til dels økt kassakreditt og generelt god og ofte proaktiv dialog. En tredel av bedriftene er misfornøyd med sin bankforbindelse. Av disse viser flertallet til at banken sier den ikke vet hva som ligger i statens krisepakke (d.v.s garantiordningen), og at banken vil forstå mer av konsekvensene (for banken) før kunden får svar. Flere er tydelige på at bankforbindelsen ennå ikke har svart, er uklare i sin tilbakemelding eller også er klare på at de ikke vil bidra. Som i rapporten fra sist uke, er svak kronekurs stressende for noen bedrifter med valutalån og deres forhold til banken, som da vil ha økt sikkerhet, ettersom lånet nå har økt i norske kroner.

Industrien er sterkt sammenvevet med de fleste av sektorene som defineres som samfunnskritisk, enten direkte eller indirekte. Dette er viktig å forstå når slike skal avgrenses.

Tiltak fremover kan grovt kategoriseres slik:

1. Mer akutte, likviditetsorienterte tiltak
2. Stoppe/oppheve politisk tiltak som hindrer naturlig og viktig drift av bedrifter som ikke direkte rammes av de kriser vi er oppe i, men som kan drive tilnærmet normalt til beste for en stor norsk verdikjede av industribedrifter og tjenesteytende bedrifter
3. Tiltak som ikke nødvendigvis direkte kan knyttet til Covid-19, men som er nødvendig for å komme raskt i gang under og dels etter "krisen", d.v.s realisere og legge til rette for "gryteferdige prosjekter"

Tiltakene er utdypet i rapporten.

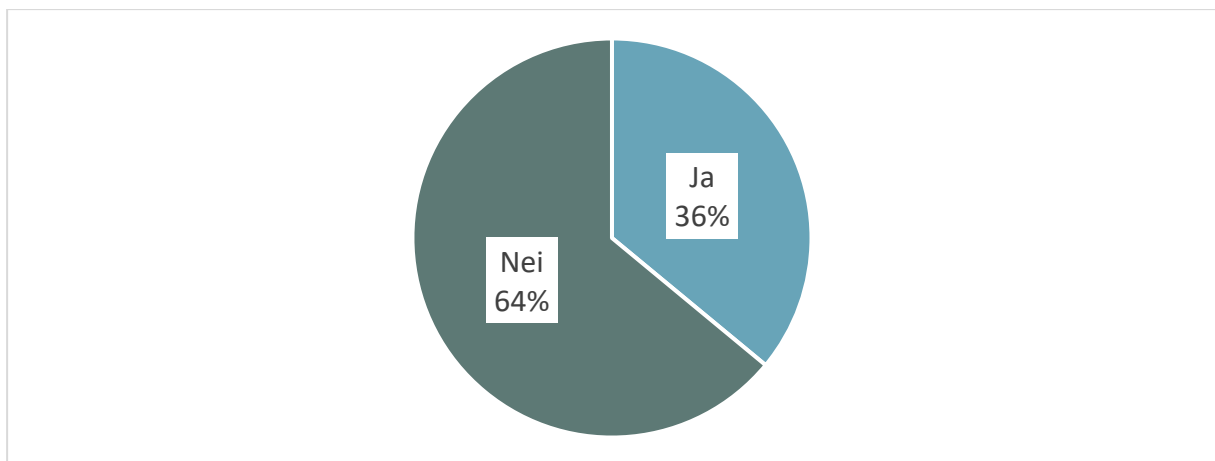
2) Intro

Siden 11. mars har Norsk Industri gjennomført fire undersøkelser blant medlemmene. Vi har i hovedsak basert disse på kvalitative spørsmål. Svarprosentene har ligget rundt 1/3 av de spurte. Siste undersøkelse ble tatt opp i går, 23. mars, over seks timer blant 1.745 medlemmer. Hele 536 (31%) bedrifter leverte gode og fyldige svar. Hele spekteret av våre medlemmer gir innsiktsfulle vurderinger og undersøkelsen 23. mars representerer anslagsvis 60.000 sysselsatte.

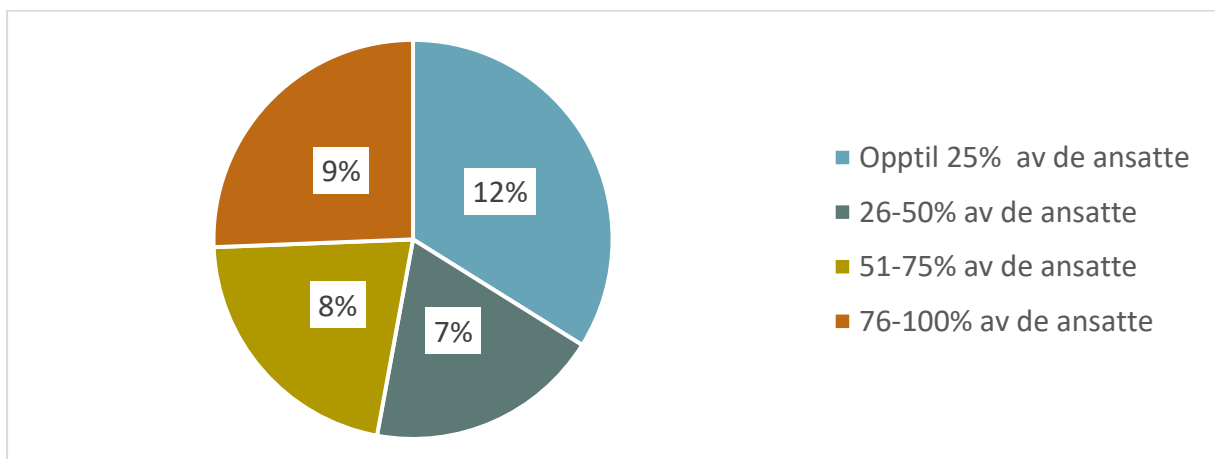
Situasjonsbeskrivelsen i Norsk Industris analyse av 17. mars (vedlegg x) gjelder langt på vei ennå. Men utviklingen den gang har gått ytterligere nedover for det flertallet av medlemmer som har problemer. Mens de fleste som den gang fungerte tilnærmet normalt, gjør det fremdeles, en uke senere. Men bekymringen i sistnevnte gruppe bedrifter tiltar tydelig.

3) Andel permitterte i industrien

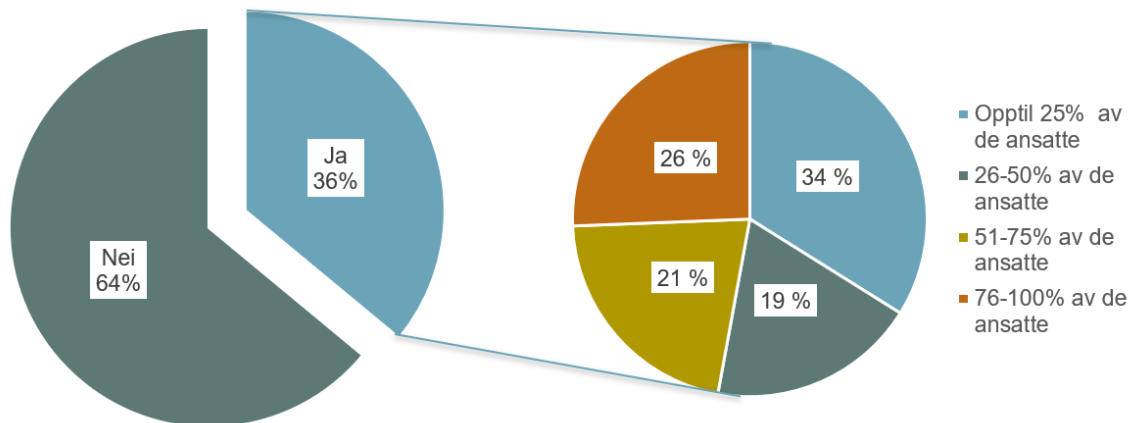
NHO laget 19.-20. mars en analyse for medlemmene i hele NHO-fellesskapet. Av medlemmer i Norsk Industri var det den gang 36% som hadde gjennomført permitteringer.

Av de 36%, var fordelingen på andel ansatte rimelig jevnt fordelt på inntil hver fjerdedel av antall ansatte.

Dette kan da settes sammen i følgende figur:

Vi skriver nå 24. mars – med data til Norsk Industri av mandag 23. mars. Antallet permitterende bedrifter stiger stadig og langt flere har sendt ut permitteringsvarsel.

4) Situasjonsbeskrivelse for industrien

Industrien kan grovt sett tredeles:

- En del har så store problemer at de har en betydelig andel permitterte og/eller vil permittere ytterligere flere innen svært kort tid
- En del har store problemer, men er i startfasen av permitteringer, men ser det fort kan bli større problemer innen påske
- En del har noenlunde full eller tilnærmet full produksjon, ofte ved hjelp av kreative medarbeidere og tiltak for å bistå i å holde produksjonen i gang

De to tredelene med vesentlige problemer omtaler særlig følgende forhold:

- Problemene tiltar
- Stadig flere permitterte
- En viss ordremasse tynnes nå ut, og lite påfyll
- Stadig flere frykter konkursbølge – selv, kunder og/eller leverandører
- mye kansellering av ordre og kunder/leverandører som drøyer betaling. Likviditetsutfordring skyves på andre. Alle holder på egen likviditet.
- Norske forbrukere har sluttet å gå i butikkene, flere butikker stengt - mens netthandelen består. Negativ forbruksvekst rammer norsk ferdigvareindustri (bl.a. møbel, tekstil, interiør) som har kritisk stor nedgang i ordreinngangen
- Verdikjeden i industrien, samt norsk og internasjonalt næringsliv blir tydelig demonstrert – assosiasjonen går til spillet "domino", illustrert ved
- Norsk industri har kunder i bilfabrikker på kontinentet – som nå stenger
- Norsk leverandørindustri har oljeselskapene som storkunde – disse kutter/drøyer nå investeringer, utsetter store planlagte revisjonsstanser. Stort antall utenlandske fagarbeidere sendt "hjem", halv maskin ved de store verftene

- Byggeplassene er kunde for norsk industri - begynner å bremse opp
- Flyplasser – investeringer utsettes, kunde for norsk industri
- Oppdrettsnæringen går langsommere, viktig kunde for norske industribedrifter
- Legemiddelutviklere melder om forsinkelser da sykehusene naturlig nok har annet fokus enn før
- Kunder i Asia stenger pga krisetiltak fra myndighetene der
- Italia stengte fabrikker/stenger fabrikker inneværende uke – mange har underleverandører derfra. Flere fabrikker stenger der onsdag 25. mars. Men noen melder om fortsatte leveranser derfra
- Også underleverandører fra Spania stoppes nå
- Chassisprodusenter i Europa stenger – påbyggerne får ikke chassis som underleveranse
- Sterk frykt for at problemene i eksportlandene forplanter seg til Norge (både kunder og leverandører)
- Reiserestriksjoner mellom norske kommuner er ødeleggende for bedrifter som har ordre og er oppegående – en uforholdsmessighet
- Mange sliter med mange hjemme med barn og sykdom – mange refleksjoner på at dette burde vært håndtert annerledes
- Inkassobyråene har ikke stengt – de fortsetter som før

De bedriftene som fremdeles har noenlunde full eller tilnærmet full produksjon, omtaler særlig følgende:

- En god del, særlig større eksportbedrifter, går tilnærmet som normalt – ennå. Som i analysen fra 17. mars – det desidert viktigste myndighetene nå gjør, er å la dem få lov til å fortsette slik
- Flere reddes på kort sikt av ordremassen, der de inngår i større prosjekter som skal ferdiggjøres og dette tar tid
- Dette går også i positiv retning for noen, ettersom flere større bedrifter i Norge vil sikre seg – og øker bestillinger (fra annen norsk industri) på det som for dem er kritiske varer til egen produksjon
- Flere er definert som samfunnskritiske, og dette bidrar sterkt til at de kan fortsette sin produksjon
- Det er en lettere situasjon i Kina, hvor produksjonen delvis er tilbake igjen og leveranser fungerer, om enn med forsinkelser

5) Konkurransetsatt industri vs. skjermet sektor

I første fase av koronakrisen var det naturlig nok fokus på brede likviditetstiltak, ettersom krisen traff bredt. Gradvis vil tiltakene fra regjeringen og Stortinget måtte prioriteres. Vi har forståelse for at mye av tjenesteytende virksomhet i skjermet sektor på kort sikt er truffet hardest- pr. def. kan ikke tjenesteytende sektor ta igjen tapte arbeidsdager. Mens industrien til en viss grad kan produsere ekstra i etterkant, særlig hvis krisen skulle vare i kort tid. Samtidig er det satt inn tiltak som også treffer tjenesteytende best. Det er imidlertid noen dilemma.

Det eneste sikre vi vet, er at det skjermede markedet vil komme tilbake – til norske aktører. Mye tjenesteytende er pr. def. ikke internasjonalt konkurransetsatt. Norsk konkurransetsatt industri, derimot, er ikke garantert å opprettholde markedsandeler i et marked som på et tidspunkt gradvis kommer tilbake. Hvis andre land tyr til

kraftigere industripolitiske tiltak enn Norge, vil industriens utenlandske konkurrenter kunne få et forsprang som gjør at norsk industri vil miste markedsandeler når normaliseringen så smått starter om en periode. Dette må myndighetene være obs på i videre utvikling av strakstiltak.

Dessuten er industrien betydelig mer kapitalintensiv enn mange skjermede, tjenesteytende bransjer. Industrien har dyr maskinpark og ofte tilhørende løpende vedlikeholdsinvesteringer og store lån. Innen tjenesteytende er det kassaapparat og kaffemaskin til de ansatte som kommer nærmest dette. Dette innebærer derfor at lønnskostnadenes andel av totalkosten er mindre i industrien. I sum betyr dette at mange industribedrifter har stor andel løpende kostnader, selv ved omfattende permitteringer. Mens deler av tjenesteytende sektor får dekket det meste av deres kostnader – lønnskostnader – ved permittering.

En del industribedrifter har produksjon som ikke kan stoppes, uten kraftige merkostnader ved oppstart. En rekke av industribedriftene har samfunnskritiske funksjoner direkte eller indirekte, som for eksempel produksjon av aluminium, ferrolegeringer, gjødsel etc. Virkemidlene som foreskrives må sikre at vi ikke får stopp i denne produksjonen. Oppstartskostnadene er store og for noen kan kritiske stopp føre til bortfall av industri.

I sum betyr alt dette at myndighetene må vurdere om videre tiltak treffer industrien i tilstrekkelig grad fremover.

6) Bankforbindelse

Norsk Industris analyse av 17. mars hadde en vurdering av medlemmenes erfaring med sin bankforbindelse så langt. Den analysen ga et øyeblikksbilde pr. 17. mars. Mange hadde på dette tidspunktet ikke fått testet sin bankforbindelse, men flere skulle ha kontakt den uken. Blant de bedriftene som reagerte positivt eller negativt i rapporten 17. mars var karakteristika:

- Mange banker er proaktive og forståelsesfulle
- En del driver bank som vanlig og viser svært liten forståelse for bedriftens situasjon

Derfor har vi nå, 23. mars, gjentatt spørsmålet om erfaring med bankforbindelsen så langt. Nå har flere vært i kontakt. Et flertall uttrykker likevel ikke sterke meninger om dette.

Drøyt to tredeler av bedriftene som har klar oppfatning, uttrykker tilfredshet med responsen fra bankforbindelsen, i form av avdragsutsettelse, til dels økt kassakreditt og generelt god og ofte proaktiv dialog.

En tredel av bedriftene er misfornøyd med sin bankforbindelse. Av disse viser flertallet til at banken sier den ikke vet hva som ligger i statens krisepakke (d.v.s garantiordningen), og at banken vil forstå mer av konsekvensene (for banken) før kunden får svar. Flere er tydelige på at bankforbindelsen ennå ikke har svart, er uklare i sin tilbakemelding eller også er klare på at de ikke vil bidra. Som i rapporten fra sist uke, er svak kronekurs stressende for noen bedrifter med valutalån og deres

forhold til banken, som da vil ha økt sikkerhet, ettersom lånet nå har økt i norske kroner. Det er trist at slike banker ser på løpende utvikling i kronekursen og ikke legger mer langsiktighet til grunn. Hvis det er myndighetenes regelverk som presser bankene til å foreta slike kortsiktige, destruktive avgjørelser, ber vi myndighetene om å fjerne denne typen krav inn mot bankene i en overgangsperiode, med umiddelbar virkning.

Ettersom dagene går og stadig flere bedrifter får større problemer, antar vi at tendensen vil fortsette, med dårligere forhold til bankforbindelsen. Med mindre bankene klarere forstår at de må stille opp. Enten det er en dårlig unnskyldning eller ei, viser i alle fall bankene til uklarhet rundt statens nye garantiordning. Uansett viser undersøkelsen hvor viktig det er at myndighetenes fortsetter med sine fornuftige grep inn i finansmarkedet for å sørge for at koronakrisen ikke vrir over mot det bankene ennå husker fra 2008 – 2009.

7) Samfunnskritiske funksjoner og industrien

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har laget en liste over 14 funksjoner som defineres som samfunnskritiske. Listen omfatter også andre viktige samfunnsfunksjoner som ikke inngår i de 14 samfunnskritiske funksjonene, men som vurderes som viktige i tilknytning til håndteringen av utbruddet av koronaviruset. Industrien er sterkt sammenvevet med de fleste av sektorene som defineres som samfunnskritisk, enten direkte eller indirekte. Det kan være leveranser av fjernvarme, gjødsel til matproduksjon, innsatsfaktorer til renseanlegg, leveranser til sykehussektoren (vaskerier) eller annet. Effekter av koronautbruddet kan føre til brudd i verdikjedene som skal til for å sikre de samfunnskritiske funksjonene. Dette kan være i form av ulike karantenebestemmelser, feilallokering av knapphetsgoder, hindringer av transport til og fra havner eller ved grensepasseringer. Norsk Industri er i tett dialog med myndighetene for å løse praktiske utfordringer knyttet til å sikre samfunnskritiske funksjoner. Til nå har det vært usikkerhet knyttet til hvordan bedriftene kan få en bekreftelse på at de er definert som samfunnskritiske. Et forslag til hvordan dette bedre kan innrettes følger sammen med de andre forslagene på vår tiltaksliste til regjeringen i neste kapittel.

8) Forslag til nye tiltak fra myndighetene

Tiltak fremover kan grovt kategoriseres slik:

- a. Mer akutte, likviditetsorienterte tiltak
- b. Stoppe/oppheve politisk tiltak som hindrer naturlig og viktig drift av bedrifter som ikke direkte rammes av de kriser vi er oppe i, men som kan drive tilnærmet normalt til beste for en stor norsk verdikjede av industribedrifter og tjenesteytende bedrifter
- c. Tiltak som ikke nødvendigvis direkte kan knyttet til Covid-19, men som er nødvendig for å komme raskt i gang under og dels etter "krisen", d.v.s realisere og legge til rette for "gryteferdige prosjekter"

Ut fra dette – tatt i betraktning hva som allerede har kommet av gode tiltak, av tiltak som bør justeres og av tiltak Norsk Industri har fremmet tidligere som vi ikke er kjent med hvor står, har vi flere forslag under til regjeringen.

Men det er svært viktig, jf. kap. 5 om industrien som konkurrerer med bedrifter i andre land, er at regjeringen utover norskgenererte tiltak, løpende kartlegger og vurderer hvilke tiltak som settes inn i nærliggende land overfor hhv dansk, svensk, finsk og tysk industri som norsk industri konkurrerer mot i 2020 og årene fremover. Andre land tenker i dagens situasjon ofte litt mer "utenfor boksen", noe vi også må gjøre i tiden frem mot påske.

8a. Mer akutte, likviditetsorienterte tiltak

Det er vår vurdering at landet vil bli satt voldsomt tilbake om man ikke fortsatt innfører brede, kostbare stimuli. Derfor ønsker vi noen nye tiltak vurdert og har noen kommentarer til vedtatte strakstiltak.

8a.1. Enten redusert arbeidsgiveravgift eller kompensasjonsordning for faste utgifter
Tilstanden er nå så kritisk for store deler av næringslivet og det går raskt feil vei med industrien, selv om ennå deler av den greier å produsere på tilnærmet fullt nivå. Koronakrisen er i sin natur annerledes enn finanskrisen. Vi mener myndighetene nå må velge fortsatt kraftig virkemiddel, dvs en av to varianter:

- Arbeidsgiveravgift. I vår undersøkelse i dag er mange bedrifter fornøyd med kutt i arbeidsgiveravgift, og regner dette som et godt tiltak. Kuttet i avgiften på fire prosentpoeng vurderer imidlertid mange bedrifter som for lite i en svært vanskelig situasjon. Bedriftene ønsker, slik Norsk Industri skrev i oppdateringen forrige uke, et fritak for arbeidsgiveravgift i mars og april. Vi erkjenner at dette er dyrt, men situasjonen er såpass prekær at slike tiltak må vurderes. Dette vil både være et godt likviditetstiltak og også styrke de bedriftene som fortsatt produserer. Fordelen med dette tiltaket er at det er enkelt, ubyråkratisk og virker raskt.
- Alternativt velger man en **kompensasjonsordning for faste utgifter**, liknende den som er innført i Danmark 19. mars. I Danmark kompenseres bedriftene delvis etter omsetningsfall, og dette skal bekreftes av revisor. Med faste utgifter finnes husleie, renteutgifter og kontraktsbundne utgifter i en periode (f.eks. leasing). Ordningen gir kompensasjon i forhold til omsetningsnedgang, og det kan ses til trappene i Danmark og praktisk gjennomføring. Dette vil bidra til å gjøre bedriftene konkurransedyktige igjen når krisen er over. Dette synes å være en noe mer byråkratisk ordning, men fordelene er at den i større grad treffer de bedriftene som er rammet hardest.

8a.2. Statlig garantiordning for lån til små og mellomstore bedrifter

Det er veldig positivt at regjeringen etablerer en ordning for både små og mellomstore bedrifter og for større bedrifter. Vi ber om rask ytterligere avklaring av innholdet i denne proposisjonen, ettersom tilbakemeldingen fra mange banker til industrien fremdeles er at flere banker "sitter på gjerdet" til det kommer mer avklaring rundt den statlige garantiordningen og hvilke konsekvenser den har for bankene.

Det er ellers et problem at svært mange bedrifter trenger å refinansiere gjeld og øke lån for å ha likviditet til å møte sine forpliktelser i en tid da både ordre tørker inn og sikkerheten for fordringer svekkes. For at denne ordningen skal få effekt er det avgjørende at det i regjeringens tiltakspakke ved utlån og garantier må lempes på de kravene som stilles disse, de såkalt covenants-kravene. Dette gjelder særlig kravene

til egenkapital og lønnsomhet (EBIT, som kanskje mest gjelder større bedrifter). I egenkapitalvurderingen ligger bygg, varelager, kundefordringer, aksjer, kjøretøy mv.

I situasjonen nå har en rekke bedrifter opplevd fall i omsetning og lønnsomhet, og flere av egenkapitalverdiene har også blitt redusert. Bankene må i denne situasjonen lempe på sine convenants krav, og myndighetene i sine vilkår må utvise fleksibilitet for sikkerheten for utlånene og garantiene som staten her stiller gjennom denne ordningen. Hvis ikke vil denne ordningen ikke komme tilstrekkelig til nytte for bedriftene som nå er i store problemer, fordi markedet er lukket ned eller som en følge av dette har gitt en stor nedgang i ordrene. Staten må bære denne risikoen inntil markedene igjen kommer i et normaleie.

Ordningen som er foreslått forutsetter, slik vi forstår det at bankene har tilgjengelig likviditet til å finansiere lånene. Det er derfor viktig at staten fortsatt sørger for at bankene har god mulighet til finansiering. Dette vet vi myndighetene prioriterer. Det er viktig med relevante tiltak, både for å få redusert NIBOR og påslaget i pengemarkedet, i en periode hvor bankene presses til å sette ned utlånsrenten uten at innlånsmarkedet ellers strengt talt tilsier det.

8a.3. Endringer i permitteringsregelverket

De endringene i permitteringsregelverket som er foretatt er svært gode og høyt verdsatt av medlemmene.

Noen få, men sentrale bedrifter har, særlig pga etterdønningene av oljekrisen på Vestlandet, brukt opp permitteringsmulighetene sine for nøkkelmedarbeidere før utbruddet av koronaviruset kom i Norge. Bestemmelsene i lov om lønnsplikt ved permittering bør derfor endres slik at en det innføres en ny beregningsperiode gjeldende fra for eksempel 12. mars med adgang til permittering i mer enn 26 uker i løpet av 18 måneder framover i tid.

8b. Stoppe/oppheve politisk tiltak som hindrer naturlig og viktig drift av bedrifter som ikke direkte rammes av de kriser vi er oppe i, men som kan drive tilnærmet normalt til beste for en stor norsk verdikjede av industribedrifter og tjenesteytende bedrifter

8b.1. Helse alene eller totalvurdering

Det er mange industriledere som i undersøkelsen viser til behov for avveininger mellom ulike mål. Slik er politikken. Industrien er svært HMS-relatert. Vi har full respekt for rådene fra FHI. Helsedirektoratet skal også vurdere utilsiktede konsekvenser for økonomien og samfunnsaktivitet generelt, når de lanserer tiltak. Industriledere mener det er fullt mulig å organisere produksjonen annerledes enn før, med tilbørlig avstand mellom folk og ekstraordinær streng hygienefaktor. Vi har veldig mange gode historier om tett samarbeid mellom ledelse og ansatte som er fleksible og kreative for å redde bedriften, med litt andre produksjonstider, FHI-regulert avstand mellom folk, mye mer hygiene mm. Det gode partssamarbeidet får testet seg og er viktig å bygge på i slike tider. Dette bidrar til at "man ikke nødvendigvis må sende alle hjem hvis en blir syk". Dette er en svært relevant og vrien problemstilling for mange produksjonsbedrifter. For flere vil driftssituasjonen

kunne bli svært anstrengt, om mer driftskritisk personell blir satt i karantene eller isolasjon.

Flere tar dette tydelig opp i undersøkelsen. To sitater derfra er ganske illustrative:

- "Legene anbefaler flere og flere å være hjemme, for sikkerhets skyld (de som er usikker på om de er syke)."
- "Utfordring knyttet til å holde folk på jobb pga myndighetenes strenge krav til at ansatte ikke skal møte på jobb ved hoste og lett forkjølelse."

Ovennevnte gråsoner og forståelig "føre var" tanke (som industrien har stor respekt for og er kjennetegnet av) bidrar til at mange er hjemme fra jobb, melder flere. Norsk Industri ser dilemmaene, men vil at helsemyndighetene skal bli mer presis de nærmeste dagene, da mange med gode smittetiltak på jobb kan fullt ut jobbe i en slik situasjon. Og vi legger til – nå er pollensesongen i gang. Det vil kunne bidra til mer "snufs" som feil tolket gir unødvendig fravær.

8b.2. Kommunestenging

Regjeringen er godt kjent med temaet om at ulike fylkesmenn og kommuneleger aktivt forårsaker at bedrifters ansatte ikke kan reise på jobb når arbeidsplassen er i nabokommunen eller annen kommune. Vi trodde vi hadde fått løst dette fredag ettersom Helsedirektoratet var klar på at slike tiltak ikke var relevant. Vi la da ut dette på egen web:

<https://www.norskindustri.no/dette-jobber-vi-med/arbeidsliv/koronaviruset-rad-til-bedrifter/opphevelse-av-begrensning-pa-arbeidsreiser-over-kommunegrensen/>

Gjennom forrige helg ble dette bare verre. Forholdene i Møre og Romsdal er verst for industrien – det er derfra vi har mottatt flest klager. Fylkesmannen i Møre og Romsdal går åpent ut mot regjeringens politikk. Det er merkelig at noen fylkesmenn, som er underlagt staten, tillates å motarbeide statens politikk – jf. hvor tydelig justisministeren var på pressekonferanse fredag og statsminister var i media søndag. Stein Lier-Hansen hadde derfor følgende uttalelse søndag:

<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/Vb3OjJ/industri-topp-mener-staten-taler-med-to-tunger-om-lokale-karantenerregler>

Vi har hatt løpende dialog om dette med Justisdepartementet i helgen. Vårt råd er at det her må skjæres gjennom. Dessuten er det er ikke det minste i tvil om jussen, jf. professor Graver:

<https://rett24.no/articles/kommunale-koronabestemmelser-i-en-uoversiktlig-tid>

At noen lokale jurister i en kommune betviler ham, er irrelevant. Det som skjer nå, er på grensen til anarki. Bedriftene vil være i posisjon til å saksøke kommunene for tapet de får, men det er ikke vår inngang nå. For det overordnet viktigste man gjør overfor bedrifter som ennå fungerer, er å sørge for å holde hjulene i gang – mange industribedrifter produserer tilnærmet for fullt ennå. Og svært mange er vevd inn i hverandres verdikjeder. Det er overordnet viktig i en kritisk fase at disse, levedyktige

bedriftene fortsatt kan videreføre mest mulig. Både for egen del, og for verdikjedens del. Da kan ikke kommuneleger styre landets industripolitikk.

8b.3. Utenlandske innleide

Legge til rette for organisert innflyging av utenlandsk personell til forhåndsdefinerte store anlegg/bedrifter der det er egne brakkerigger, der disse personene settes i karantene i 14 dager, for så å gå inn i arbeid. Det må vere å få opp ein "korridor" for arbeidskraft frå utlandet. Mange er opptatt av tilgang til den utenlandske arbeidskraften som var i full jobb, hvorav flere nå er i hjemlandet og vil få penger fra NAV, som gjør at de har få insentiver til å jobbe, dette koster samfunnet enormt.

8b.4. Enhetlig praksis knyttet til samfunnskritiske funksjoner:

Flere industribedrifter har behov for bekreftelse fra myndighetene på at deres virksomhet er å anse som samfunnskritisk. Flere bedrifter har fått gode vurderinger knyttet til dette fra sine respektive sektormyndigheter. Det er imidlertid fortsatt ulik praksis mellom forskjellige sektormyndigheter mht. om de kan vurderer *virksomheten i enkeltbedrifter* opp mot Justis- og beredskapsdepartementets kriterier eller om de kun tar stilling til *type virksomhet* som skal defineres inn på departementets liste over samfunnets kritiske funksjoner.

Slik Norsk Industri ser det er det avgjørende at myndighetene kan vurdere om enkeltbedrifter møter de fastsatte kriteriene for samfunnskritiske funksjoner. Behovet er ikke knyttet til spørsmål om tilbud om barnehage/skoletilbud. Det fungerer i all hovedsak bra. Behovet oppstår ved problemstillinger knyttet til f.eks. karantenereregler, tilgang på kritiske råvarer/materialer eller for å begrunne oppbygging av beredskapslager for kritiske råvarer. Norsk Industri ber om at Justis- og beredskapsdepartementet klargjør at sektormyndighetene skal saksbehandle forespørsler fra bedrifter om hvorvidt de møter kriteriene for samfunnskritiske funksjoner, i tilfeller der bedrifter kan begrunne et særlig behov for å kunne vise til slike bekreftelser fra sektormyndighetene. (til info: NFD tar dette opp på koordineringsmøtene som de har. Det samme skulle DSB gjøre. Men – begge sier at det er viktig at vi også inkluderer dette i vår tiltaksliste)

8b.5. Kritisk personell og velfungerende transport

Norsk Industri sine bedrifter er avhengige en velfungerende transport for å få råvarer inn til bedrifter sine og for å få egne produkter ut til markedene i hele verden. I disse dager opplever næringen at kostnadene på flytransport har fordoblet seg flere ganger. Likeledes har mange internasjonale transportavtaler svært ofte kontrakter hvor betalingen skjer i euro. Den lave kronekursen gir en sterk økning i transportkostnadene for mange av våre medlemsbedrifter.

Norsk Industri ber også myndighetene vurdere om en kan finne avhjelpende tiltak for å redusere kostnader for de i transportbransjen som blir satt i karantene. Slik dagens situasjon ser ut, er det svært sannsynlig at disse merkostnadene vil bli overført til bedrifter som transportkjøpere. Kompenserende tiltak, som lavere avgifter, moms og toll kan bidra positivt for å bøte på disse utfordringene.

Vi har et annet stort problem som er å sikre transport av kritisk personell over landegrenser. Slikt personell må kunne legge frem autorisert dokumentasjon. Vi har tidligere spilt inn ideer til mulig løsning og har forstått at arbeidet med det dette nå gjøres i Justisdepartement. Vi opplever at sektorvis praksis har ført til

uoversiktlige og til dels ulike avgjørelser. Noen problemstillinger synes også gå i sirkel mellom ulike instanser.

Vårt forslag går i hovedsak ut på oppdragsgiver og person med en kritisk oppgave melder seg inn til samme dedikerte adresse der de kobles, vurderes og hvor personen autoriseres, fortrinnsvis digitalt, slik at denne kan lastes ned og fremvises på en mobil / Smart-Phone. Det forutsettes en informert egenerklæring fra personen som også aksepterer evt. helsekontroll før man f.eks. går om bord i et fly. Slikt nøkkelpersonell kan være avgjørende for at bedrifter med samfunnskritiske operasjoner kan holde produksjonen i gang og det haster derfor med en løsning.

8b.6. Offentlige innkjøp skal understøtte bedriftene/industrien

Det offentlige er en stor innkjøper. Dette kan være et stabiliserende element som kan bidra til at mange bedrifter – og dermed også lønsmottagerne – kommer godt gjennom krisen. Vi ber det offentlige betale rettidig og gjerne tidligere enn vanlig for private varer og tjenesteytelser. Vi vil det skal gå et klart signal til offentlige innkjøpere om å forstå at det oppstår forsinkelser i dagens situasjon. Vi ber også offentlige innkjøpere fremskynde pågående forhandlinger, så planlagte innkjøp som skulle iverksettes innen kort tid, ikke nå utsettes, men heller iverksettes raskere.

8b.7. Justeringer innen virkemiddelapparatet

Vi viser til vedlegg 1 som inneholder flere små, men hver for seg viktige tiltak som i sum vil kunne bidra til god innovasjonsutvikling og at slike prosjekter kan videreføres og ikke stoppe opp i dagens situasjon.

8b.8. Kompetanseheving gir omstillingsevne

Mange opplever i disse dager å bli permitterte eller arbeidsledige. Det er viktig, både for den enkelte og for bedriftene, at man nå bruker ledig kapasitet på kompetansehevende tiltak. Norsk Industri ber derfor om at man gjør tilpasninger av regelverk rundt dagpenger, og videre legger til rette for at ufaglærte, fagarbeidere og funksjonærer kan bruke tiden på et kompetanseløft.

1. Endring av forskrift – kompetanseheving med dagpenger

Folketrygdloven §§ 4-5 og 4-6 regulerer retten til dagpenger og utdanning.

Hovedregelen er at dagpenger ikke kan kombineres med utdanning.

Dagpengeforskriften §4-3 åpner likevel for at visse typer utdanning er forenlig med mottak av dagpenger. Dette gjelder blant annet utdanning utenfor normal arbeidstid og deltakelse i kortvarige utdanninger i inntil tre måneder.

Norsk Industri vil nå trekke frem fire typer kompetansehevende tiltak:

- Faglærte kan ta teorikurs for fagprøve. Her kan man auke volumet med dagens praksiskandidatordning og gi de ansatte mulighet til å ta fagbrev nr. 2
- Fagarbeidere og andre kan ta moduler (10 studiepoeng ved fagskolene). Se pkt. 2 om Industrifagskolen
- Funksjonærer og andre kan ta korte moduler (10 studiepoeng) ved Universitet eller høyskole. Se pkt 3 om nytt bransjeprogram.

Disse etterutdanningstiltak vil gjøre at den enkelte medarbeider blir mer effektiv og omstillingsdyktig i nåværende eller tilsvarende stilling etter krisen er over. Alle disse

tilbudene vil, slik vi ser, det falle inn under [disse unntakene](#). Problemet er at det i dag i tillegg kreves godkjenning av NAV: *For å få rett til å kombinere dagpenger og utdanning kreves det at det fremsettes søknad om godkjenning fra NAV*. Vi trenger derfor en midlertidig forskriftsendring som gjør at permitterte arbeidstakere som mottar dagpenger slipper å søke NAV om godkjenning for å delta i denne typen kompetansehevende tiltak. Det bes også om at kravet om at utdanningen maksimalt kan være tre måneder og at vilkåret om at utdanning må skje "utenfor normal arbeidstid" fjernes.

2. 10 millioner til rask utvikling av nye digitale tilbud gjennom bransjeprogrammet

Fellesforbundet, Norsk Industri og Byggenæringens Landsforening har, gjennom ordningen "Bransjeprogrammet" utviklet et nytt tilbud med modulbasert fagskoleutdanning. Tilbudet har vært en suksess, og fagskolene har nå gjennomført undervisning i moduler fra 2,5 til 10 -studepoeng en rekke steder i landet. Tilbakemeldingene så langt er at korte og relevante fagskolemoduler, utviklet av og for industri/bygg, er en effektiv måte å øke omstillingsevnen både for den enkelte og for bedriften. Partene ønsker at alle tekniske fagskoler skal kunne tilby korte moduler så digitalt som mulig og så raskt som mulig. Kompetanse Norge lyste 9. mars ut midler til [videreføring av programmet](#). Dette er positivt, og det vil absolutt være behov for disse tilbudene høsten 2020.

Men vi ønsker nå også å hurtig få på plass ytterligere tilbud. Vi ber derfor om at det i første omgang settes av **ti millioner kroner ekstra** til programmet gjennom Kompetanse Norge. Midlene kan da brukes i tråd med intensjonene i Bransjeprogrammet, og tilbudene kan utvikles i et treparts-samarbeid slik som i bransjeprogrammet.

3. Bransjeprogram for funksjonærer

Erfaringene fra bransjeprogrammet for industri og bygg er gode. Partene har sammen definert hvilken kompetanse det er behov for (det faglige innholdet), hvor mye kompetanse som trengs (lengden på modulene), hvor undervisningen skal foregå (campus eller kurslokale/bedrift lokalt). Det er fagskolene som tilbyr modulene, og fagarbeidere er hovedmålgruppen.

Halvparten av de ansatte i norsk industri er ansatt som funksjonærer. Denne gruppen består av personer med formell akademisk utdanning, men også av mange som ikke har formell akademisk kompetanse. Norsk Industri ønsker derfor å utvide bransjeprogrammet til akademia. Søker må, som for bransjeprogrammet industri og bygg, bestå av bedrift, fagforening (Tekna/NITO/FLT) og tilbyder (universitet eller høyskole). Sammen kan vi sikre at innholdet gjenspeiler arbeidslivets behov fremover.

Vi ber om at det blir satt av 10 millioner for 2020 som skal gå til å utvikle korte digitale moduler. Programmet bør sikte mot brede moduler, og tilbydere som kan ha et tilbud til mange. Lengden kan være på opp til f.eks. 5 studiepoeng. Dette gjør at en modul vil kunne gjennomføres på relativt kort tid.

Et slikt digitalt tilbud bør kunne tilbys til lavere kostnad enn mange av dagens tilbud. Man kan se for seg at 5 millioner går til utvikling, og 5 millioner til å tilby modulene.

Dersom man får enhetskostnaden per studiepoeng ned i 1000,- (i dag ca. 1500,-), vil en tildeling på 10 millioner kunne gi 1000 funksjonærer tilbud om et kompetanseløft på 5 studiepoeng.

Tilbudet kan gis gjennom Kompetanse Norge, med samme føringer som Bransjeprogrammet bygg/industri. Vi vil bruke erfaringer fra dette programmet inn i rask utrulling av et slikt tilbud.

4. Effektiv organisering av BIO-midler

Kompetansetiltak kan for bedrifter være en kjærkommen mulighet til å redusere behovet for permitteringer.

Krisepakken 16. mars inkluderer en "Forsterket støtte til kompetanseheving og bedriftsintern opplæring (BiO) i bedrifter som rammes av virusutbruddet gjennom økt rammetilskudd til fylkeskommunene (50 millioner kroner). Vi har fått tilbakemeldinger som viser at ordningen per i dag ikke er operativ hos enkelte fylkeskommuner enda, da fylkeskommunene nylig har overtatt ordningen fra NAV (per 1. januar 2020). Slike hindre må ryddes vekk snarest.

Vi har notert at Innovasjon Norge er i gang med å gjennomføre sine kompetansetilbud på digitale flater. Dette er et vesentlig poeng. En korona-krisepakke som kan brukes til å styrke industriens kompetanse, innovasjonshastighet og teknologiomstilling, må skreddersys for en situasjon hvor hensynet til smittevern gjør at vi må tenke nytt når det gjelder kompetansetiltak.

8c. Tiltak som ikke nødvendigvis direkte kan knyttet til cov-19, men som er nødvendig for å komme raskt i gang under og dels etter "krisen", dvs realisere og legge til rette for "gryteferdige prosjekter"

8c.1. Fremskynding av offentlige innkjøp

Vi ber det offentlige vurdere å fremskynde utlysninger av nye anbud, særlig innen bransjer hvor leverandørene er sterkt rammet i dagens situasjon.

8c.2. Industripolitiske tiltak

EUs Green Deal skal gjennomføres og flere land er godt i gang med å posisjonere egen industri slik at den kommer forsterket ut av krisen. Det er nå en god anledning å bruke virkemidler strategisk slik at industrien blir enda bedre posisjonert til å nå klimamålene raskere, samtidig som verdiskapingen økes. Blant de tiltak som bør prioriteres er:

Karbonfangst- og lagring:

- Forsere investeringsbeslutningen for fullskalaprojektet for CCS og sørge for at begge anleggene for fangst blir med i dette prosjektet. Slik legger vi grunnlaget for en fremtidsrettet lavutslippsindustri i Norge, vi viser vei for Europa og bidrar til teknologiutvikling og klimagassreduksjoner i både avfalls- og prosessindustrien.
- Sørge for at Climitprogrammet har tilstrekkelig midler, slik at Forskningsrådet og Gassnova kan gi støtte til flere FoU og demoprojekter for karbonfangst og lagring.

Sirkulær økonomi:

- Økt satsning på næringsrettet forskning og innovasjon innen sirkulær økonomi er avgjørende for at nye ressurseffektive løsninger utvikles og kommersialiseres. Det er imidlertid en erfaring at prosjektsøknader med mål om økt ressursutnyttelse av avfall og biprodukter ofte ikke når opp ved tildelingsvurderinger. For å få fortgang i en utvikling som bidrar til mer effektiv bruk av samfunnets ressurser, reduserte klimagassutslipp og omstilling til lavutslippssamfunnet, bør det raskt etableres en ordning for sirkulær økonomi - PILOT-S, etter modell fra Pilot E. (se også omtale om dette i vedlegg vedlegg).

Enova

- Enova er og har vært et av de viktigste virkemidlene for norske industribedrifter i deres arbeid med å effektivisere energibruk og ta i bruk ny klimateknologi. De behandler i stor grad søknader løpende og oppleves som en kundesvennlig og løsningsorientert virkemiddelaktør. Enova tilbyr risikoavlastning som bidrar til en fremtidsrettet og konkurransedyktig industri som vi er helt avhengig av for å nå klimamålene Norge har satt seg. Enova bør sørge for at søknader behandles løpende i alle programmene som retter seg mot industrien. Videre bør myndighetene sørge for at Enova har midler for å gjennomføre raske tiltak der kvotepliktige og ikke-kvotepliktige utslipp vurderes likt

8c.3. Kommuner og fylker

Disse har en viktig rolle å spille i dugnaden for å bekjempe koronaviruset. Mange bedrifter som nå kommer i økonomiske vansker på grunn av lavere aktivitet og må permittere ansatte bør få lettelser eller utsettelse i kommunal eiendomsskatt og andre kommunale avgifter. Kommunene og fylker bør også være med å legge til rette for at aktiviteten opprettholdes lokalt ved at de utformer tiltakspakker, på lik linje med det Viken fylke har presentert tirsdag 23. mars. Innsats for et velfungerende arbeidsmarked, oppstart av lokale prosjekter og tilretteleggelse for innovasjon og markedsutvikling vil bidra til at aktiviteten opprettholdes i næringslivet

9) Avslutning

For øvrig gjelder alle forslag til strakstiltak vi meldte om i rapport av tirsdag 17. mars som ennå ikke er realisert og ikke er omtalt i denne rapporten.

10) Vedlegg

1. Forslag til justeringer i virkemiddelapparatet
2. Skjema 23. mars
3. Analyse av 17 mars

Vedlegg 1. Om virkemiddelapparatet

Samspill mellom virkemiddelaktørene viktig i krisen

En del bedrifter vil oppleve at det er krevende å vurdere krisetiltakene i virkemiddelpakken, i en tid som oppleves akutt. Det bør derfor organiseres en hurtigarbeidende samspillsgruppe fra de involverte virkemiddelaktørene som bedrifter kan ta kontakt med, og som raskt kan hjelpe bedriften med informasjon om relevante tiltak og muligheter for den enkelte bedrift – på tvers av virkemiddelaktør og programmer.

Pilot E kan vise seg å være en god modell for raskt å igangsette større "missions"/satsinger, for eksempel relatert til CCS, Sirkulærøkonomi, digital omstilling og havvind. Pilot E modellen er et eksempel på samspill mellom virkemiddelaktører. Katapultsentrene bør inkluderes i dette samspillet.

SkatteFUNN

SkatteFunn kan vise seg å være enklere å få i gang raskt for bedrifter, sammenlignet med andre ordninger med mer omstendelige søknadsprosesser og involvering av konsortier. Forskningsrådet har allerede lansert korona-tilpasninger i SkatteFUNN, og dette er Norsk Industri glad for. Disse innebærer at SkatteFUNN-søknader vil behandles i løpet av tre uker frem til sommeren, og at igangsatte SkatteFUNN prosjekter som blir forsinket pga Korona-situasjonen, kan be om ett års forlengelse.

I kriseperioden bør det vurderes som midlertidig tiltak om ordningen kan utvides med hensyn til støtteandel og støttesats/time; og i tillegg om det kan åpnes for halvårlige utbetalinger, for å bidra til å styrke likviditeten hos bedriftene. Dette må selvsagt gjøres innenfor rammene for statsstøttereguleringen.

IPN

Norsk Industri mener at rammene for IPN prosjekter bør heves, slik vi så i kjølvannet av finanskrisen.

Forskningsrådet har allerede kommet med flere tilpasninger til Koronakrisen, herunder at de starter opp med løpende mottak av innovasjonsprosjekter i næringslivet (IPN) og vil bevilge nye prosjekter tre eller fire ganger i løpet av 2020. Det er forslag som Norsk Industri støtter. Men for mange bedrifter er det for krevende å få på plass nye søknader i nåværende situasjon. Derfor kan det å åpne opp for økt innsats og volum i pågående prosjekter også være gode strakstiltak for IPN-ordningen nå. Norsk Industri mener derfor det også bør legges til rette for økt fleksibilitet i pågående IPN prosjekter.

Forslag til tiltak på kort og mellomlang sikt:

- Åpne for å forsterke pågående prosjekter, for eksempel ved at bedriftene kan øke sin egeninnsats. Det kan bety omfordeling internt i prosjektet, men også at prosjekter (gitt tilfredsstillende resultater) kan utvides. For eksempel kan nylig avsluttede prosjekter, eller prosjekter i slutfase, strekkes lenger og over i test/oppskaleringsfase. Det kan i praksis bety samspill mellom ulike programmer, for eksempel IPN og katapult.
- Samarbeidet i eksisterende konsortier kan påvirkes av korona-krisen. Her må det være rom for fleksibilitet. Situasjonen varierer fra bedrift til bedrift, og for enkelte

bedrifter kan det være et ønske om å oppskalere egeninnsats, dersom de får økt støtte til dette.

- Mulighet for å raskt komme i gang med nye prosjekter/evt søknader som nylig ikke har nådd opp, men som kvalitetsmessig holder mål.
- Det er avgjørende viktig med stor fleksibilitet ifht endringer av budsjetter og leveranseforpliktelser i pågående prosjekter. Man må regne med at bedriftene ikke klarer å møte opprinnelige planer når det blir andre prioriteringer i fokus eller permitteringer.
- Det er ønskelig at det lettes på kravet til hvem som kan motta støtte. Som påpekt i forbindelse med innspill til virkemiddelgjennomgangen, er det meget ønskelig at systemleverandører/integratorer kan få støtte fra NFR. For at IPN prosjekter skal skape reelle resultater må slike partnere med i prosjektene, ikke bare sluttbrukere og academia. Systemintegratorene i Norge er ofte mindre bedrifter som uansett kanskje vil komme til å trenge støtte i korona-situasjonen.

Petromaks 2/Demo 2000

Økte midler til programmene.

Under oljedturen ble rammene for disse programmene styrket, spesielt DEMO 2000 som har som mål å demonstrere og kvalifisere ny teknologi og nye systemer for oppstrøms olje- og gassvirksomhet. Programmene er tematisk brede, men har også en prioritering av prosjekter som gir energieffektivisering og lavutslippsløsninger. Prosjektene i disse programmene frembringer kompetanse og innovasjoner som fører til verdiskaping og arbeidsplasser. Sist var dette vellykket i en krevende lavkonjunktur. Den nylig fremlagte effektrapporten fra Rystad Energy viser at " 1 krone investert i forskning gav 30 kroner tilbake til staten

<https://www.forskningsradet.no/nyheter/2020/1-krone-til-petroleumsforskning-gir-30-kroner-tilbake-til-staten/>

Ved siste tildeling av DEMO 2000 og PETROMAKS2 midler var det mange gode prosjekter med høy score som ikke ble bevilget. Langt flere burde ha fått tildelt midler ut fra potensiale og kvalitet på prosjektene hvis det hadde vært mer midler tilgjengelig. Støttegraden avhenger av bedriftsstørrelse og hvor langt i FoU-løpet prosjektet har kommet. Normalt vil det være et samarbeid mellom leverandørindustri eller forskningsaktører og en eller flere brukere av teknologien.

- Tiltak: Innvilge prosjekter som fikk avslag i forrige runde, men som hadde høy score. Åpne for høyere støttegrad.

SFI

Å opprettholde aktivitet i forskningsprosjektene er viktig gjennom krisen – det er svært viktig at ikke forskningssamarbeidene forvitrer. Dette er krevende etter hvert som produksjon avtar.

Tiltak:

- økte rammer i sentrene – slik at de kan engasjere ressurser i bedriftene som ellers må ut i permisjon, og samtidig ivareta egne ansatte i senteret
- Fleksibilitet i egeninnsats for bedrifter mellom SFI og IPN-prosjekter i senteret.

Katapult/Infrastrukturordningen

Norsk Katapult er en ny ordning. Samtlige sentre er fortsatt i en oppstartsfasen. Sentrene vil være sårbare i krisen. Eksempelvis vil partnerbedrifter kunne få

problemer med å overholder kontrakter. Et annet element er at de fleste katapultsentrene er i dag rigget for fysiske møter og testing, noe som kan være en utfordring i koronakrisen.

Tiltak:

- Tilskudd til at sentrene kan ta inn permitterte fra bedrifter
- Flexibilitet i partnerkontrakter
- Det bør vurderes støtte til innkjøp av digitale verktøy/demonstratorer med bruk av Norsk Katapult, evt andre demo-ordninger. Støtten bør inkludere drift/"competent crew" – med tanke på å kunne tilby digitale læringsarenaer/kurs.
- IPN prosjekter som er i sluttløpet kan dras videre gjennom katapultordningen
- Raufoss-katapulten er særlig et viktig laboratorium for IPN og SFI prosjektene. Hvordan kan forskningsprosjekter brukes til å få opp aktiviteten også i katapulten.
- Benytte digital og fysisk infrastruktur i Katapultsentrene i etter og videreutdanning gjennom Industrifagskolen/Bransjeprogrammet og i samarbeid med høyere utdanning

Innovasjon Norge – klyngeprogrammet, omstillingsmotoren

Innovasjon Norge har allerede igangsatt tiltak på låne- og finansieringsordninger. Dette er svært viktig, og må forsterkes.

I tillegg har Innovasjon Norge en rekke ordninger som kan bli viktig for kompetanseheving i bedrifter, eksempelvis IFU/OFU, klyngeprogrammene og omstillingsmotoren. Disse må ses i samspill med andre ordninger i virkemiddelapparatet, som Norsk Katapult. Dette er gode arenaer for å raskt komme i gang med aktivitet som bidrar til teknologiomstilling og økt innovasjonstakt.

Vedlegg 2. Spørsmålene som ble stilt 23 mars

Ny korona-analyse for Norsk Industri

Det er krevende tider og vi vet dere gjør en svært god innsats.

Norsk Industri skal nå innstille på nye strakstiltak som skal komme fra regjeringen førstkommande fredag.

Vi blir også bedt om å foreslå justeringer i nåværende tiltak.

Derfor sender vi igjen ut en spørreundersøkelse til medlemsbedriftene.

Vi ber om raskt svar, da regjeringen etterspør og verdsetter våre analyser.

Hurtig svarfrist i dag 23. mars helst før kl. 12.00 - senest kl. 15.00

Svarene behandles konfidensielt.

Med vennlig hilsen
Stein Lier Hansen
Administrerende direktør

Kan du kort beskrive din bedrifts situasjon for tiden og forventningene 1-2 uker fremover?

Hva er din erfaring med din bankforbindelse så langt?

Nye strakstiltak kommer fredag 27. mars, nå mer målrettet.

Har du forslag til tiltak på kort eller mellomlang sikt?

Takk for at du svarte så raskt!

**Med vennlig hilsen
Norsk Industri**

Vedlegg 3. Analysen fra tirsdag 17 mars

Fjerde analysen for konsekvenser av korona for norsk industri.

(Skrevet under tidspress tirsdag 17. mars kl. 10 – 20.)

Vi sendte ut spørreskjema (vedlagt) til medlemmene i dag tidlig, kl. 09.00 til 1744 mottakere av toppledere og mellomledere i medlemsmassen. Pr kl. 15.45 i dag har vi fått 555 innspill. Svarresponsen er da 32%, noe som er svært høyt og høyere enn i de to foregående analysene basert på svar fra medlemmene fra hhv 2. mars og 9.-10. mars.

Analysen er foreløpig skrevet ut fra innspill på spørsmål, diverse e-poster i dag, telefoner, samt direkte innspill fra medlemmene siste to døgn. Totalt oppunder 100 siders innspill. Analysen må ses i sammenheng med analysen av søndag 15. mars, på åtte sider, som var vårt skriftlige innspill til møtet med statsministeren og flere regjeringsmedlemmer den dagen.

Vi har tre spørsmål i undersøkelsen.

- 1. Kan du kort beskrive din bedrifts situasjon for tiden og forventningene en uke fremover?**
- 2. Hva er din erfaring med din bankforbindelse så langt?**
- 3. Under ser du en del viktige politiske beslutninger som er vedtatt fra Regjering/Storting for bedriftene siste 5 døgn.**
 - *Arbeidsgiveravgift med forfall 15. mai utsettes*
 - *Forskuddsskatt selskaper med forfall 15. april utsettes*
 - *Merverdiavgift med forfall 15. april utsettes*
 - *Ny statlig lånegarantiordning for nye banklån, 50 milliarder kroner*
 - *Statens Obligasjonsfond gjenopprettes, 50 milliarder kroner*
 - *Arbeidsgiverperiode permitteringer fra 15 _/2 dager*
 - *Arbeidsgiverperiode sykepenger korona nå kun 3 dager*
 - *Norges Banks styringsrente redusert et halvt prosentpoeng, bankene følger nå etter*
 - *Underskudd i 2020 kan tilbakeføres mot overskudd i 2019 og 2018*
 - *Utsettelse av betaling av formuesskatt*
 - *Lav moms fra 12 til 8 prosent, effekt fra 1. januar 2020*
 - *Avdragsfrihet virkemiddelapparatet*

Har du forslag til mer - evt. kommentarer til disse sakene?

Spørsmål 1: Kan du kort beskrive din bedrifts situasjon for tiden og forventningene en uke fremover?

Svarene spriker. Legg merke til at vi spør om situasjonen på svært kort sikt. Likevel legger mange til refleksjoner om ukene fremover. Industribedriftene er svært kreative – selv med mange syke og hjemme pga mangel på barnepass, finner flere systemer som holder dem gående.

Bildet er nyansert, men for flertallet er situasjonen svært, svært alvorlig. Tilstanden i industrien er vesentlig verre enn for få dager siden.

Flertallet i utvalget har svært alvorlige problemer. De preges særlig av følgende:

- Noen har stoppet helt opp – alle eller tilnærmet alle er permitterte
- Flere stopper til uka
- Mange har 30-70 % permitterte – og ytterligere permitteringer varsles/er vedtatt
- Kunder avlyser ordre/stopper
- Kunder permitterer
- Kunder vil ikke ta mot varer
- Stopp hos kritiske underleverandører
- Ordreinngangen kollapser
- Frykt for kollaps for dem som selger forbrukerorienterte industrivarer til butikker
- Reiserestriksjoner hemmer, dels stopper bedriftene – både for egne servicefolk og prosjektarbeidere som skal til utenlandske kunder, og også for kritiske utenlandske leverandører og innleide medarbeidere som skal hit
- Mange medarbeidere hjemme pga sykdom eller barn
- Kundene betaler ikke lenger
- Råvareleveransene fra utlandet er et problem
- Flaskehals i logistikk betyr økte priser der

Mindretallet er nøytrale, flere flyter ennå på ordremassen de har, uten problemer annet enn at sykdom, barn mm hemmer kapasiteten og produktiviteten og at de må gjøre mange kreative endringer for å få det til – og noen få har det helt bra. Flere som greier seg brukbart, er åpenbart engstelige for koronautbrudd blant operatørene med tilhørende mange i karantene. En del er typen "både-og", d.v.s. går ok enn så lenge, men forventer kraftig brems/stopp om 1-3 uker. Mange som går bra/har få problemer utdyper ikke med merverdi, men de som gjør det, nevner bl.a. følgende årsaker:

- Produserer innen samfunnskritiske områder (vann og avløp, sykehus mm)
- Kunder innen veibygging
- Kunder innen næringsmiddelindustrien – som har mye å gjøre på kort sikt
- Produserer legemidler – bra etterspørsel
- Enkelte kunder ønsker å sikre seg og bestiller ekstra mye på kort sikt
- Kunder i oppdrettsnæringen – fortsatt trykk sier noen (mens andre varsler stopp der også)
- En del eksportindustri går bra, har solid ordremasse ennå
- Går bra så lenge råvarer fra utlandet kommer inn over grensene

Spørsmål 2: Hva er din erfaring med din bankforbindelse så langt?

Døgnet før undersøkelsen fant sted, fikk vi de første historiene fra medlemmer om at bankforbindelsen gjorde innstramminger, som i normale tider er normalt bankhåndverk, men som vi reagerer på i dagens unntakstilstand – og i lys av de massive tiltakene regjeringen og Stortinget setter inn mot bankene, nettopp for at deres kredittkapasitet skal økes. Vi fikk historier både om banker som krevde tilleggssikkerhet da bedrifters lån i utenlandsk valuta – pga ekstraordinært svak kronekurs – hadde økt i norske kroner. Og det var om banker som nektet

medlemmene våre å skyve på renteinnbetalinger og avdrag. Nettopp slik bankadferd kan vi ikke ha i dagens situasjon. Derfor var dette et spørsmål til medlemmene i dag – for å sjekke om dette er et mer utbredt problem.

Denne delanalysen er et øyeblikksbilde pr 17 mars. En del industribedrifter har ennå ordre og går brukbart. Situasjonen kan være svært annerledes om noen uker.

De aller fleste har ikke fått "testet" bankforbindelsen ennå. De svarer derfor nøytralt.

Blant de bedriftene som reagerer positivt eller negativt så langt er karakteristika:

- Mange banker er proaktive og forståelsesfulle
- En del driver bank som vanlig og viser svært liten forståelse for bedriftens situasjon

Oppsummering om forholdet til bankene pr i dag:

De aller fleste – ca. 80% - har ennå ikke vært i dialog med banken. Men svært mange melder om møte i dag, i morgen eller inneværende uke. Så de neste dagene vil gi et bedre svar på hvordan dette går. Dette spørsmålet vil derfor være svært relevant å gjenta når tilbakemeldingen fra disse møtene har funnet sted. Det er "stille før stormen" for mange industribedrifter. Inneværende uke blir en test på bankenes rolle og bedriftenes forhold til bankforbindelsen.

Det er ca. 20% som uttrykker positive eller negative reaksjoner om bankforbindelsen.

Et klart flertall uttrykker at de er fornøyde med kontakten med bankforbindelsen. Over halvparten av disse svarene sier ikke mer. Flere viser til proaktivt arbeid fra banken. Flere uttrykker en velvillig holdning fra banken til å fryse lån/utsettelse på avdrag, utvide kassakreditt. Det er gledelig.

Et mindretall er misfornøyde med bankforbindelsen. Flere fordi banken ikke er mulig å nå, ikke svarer og/eller avventer svar med begrunnelse at banken ikke forstår konsekvensene av Finansdepartementets vedtak for egen bank. Flere melder tydelig at bankforbindelsen ikke vil gi avdragsutsettelse og/eller strammer inn på betingelsene. Det er trist. Videre peker noen på at korona-krisen har gitt et sterkt fall i salg/ordrer i mars, som gjør at bedriftens er i brudd med vilkårene (covenants kravene) bankene har for lånene, og dette også vil gjelde for nye lån. Norsk Industri venter at dette vil gjelde stadig flere bedrifter etter hvert som markedene stenger ned og ordreservene blir borte.

Noen påpeker at de leaser maskiner – at de frykter leasingselskapene ikke vil akseptere tilsvarende utsettelse.

Spørsmål 3: Under ser du en del viktige politiske beslutninger som er vedtatt fra Regjering/Storting for bedriftene siste 5 døgn.

- *Arbeidsgiveravgift med forfall 15. mai utsettes*
- *Forskuddsskatt selskaper med forfall 15. april utsettes*
- *Merverdiavgift med forfall 15. april utsettes*
- *Ny statlig lånegarantiordning for nye banklån, 50 milliarder kroner*
- *Statens Obligasjonsfond gjenopprettes, 50 milliarder kroner*
- *Arbeidsgiverperiode permitteringer fra 15 _12 dager*
- *Arbeidsgiverperiode sykepenge korona nå kun 3 dager*
- *Norges Banks styringsrente redusert et halvt prosentpoeng, bankene følger nå etter*
- *Underskudd i 2020 kan tilbakeføres mot overskudd i 2019 og 2018*
- *Utsettelse av betaling av formuesskatt*
- *Lav moms fra 12 til 8 prosent, effekt fra 1. januar 2020*
- *Avdragsfrihet virkemiddelapparatet*

Har du forslag til mer - evt. kommentarer til disse sakene?

Innledning om videre tiltak

Den beste industrien kan gjøre for samfunnet er å fortsette å produsere. Av flere grunner. Dels fordi industrien produserer masse samfunnskritiske varer og tjenester som er sammenvevd med kritiske samfunnsfunksjoner. (Avgrensningen rundt industriens rolle innen kritiske funksjoner er ikke omtalt i denne rapporten, men arbeides med separat.) Dels fordi industrien ikke bare er en stor sysselsetter, men også en stor innkjøper. Ringvirkningene er på denne måten store. Og presset i arbeidsmarkedet med eksplosiv økning i antallet permitterte, med tilhørende økt arbeidsledighet rundt hjørnet, kan best bremses ved at bedriftene overlever. Det er derfor usedvanlig viktig at import og eksport fortsatt fungerer, ettersom grensene i stor grad stenges for personflyt.

Vi går fort fra en fase med likviditetsproblemer til en fase hvor dette kombineres med mer vanlige økonomiske problemer. Foreløpig vil vi omtale lite fase 3 der samfunnet skal vende tilbake til normalen. Men det kan hende det blir en seig motbakke som vil strekkes over tid. Eierne i industrien ønsker å kunne vite om det er håp for bedriften i et års perspektiv før man fyller på med mye, ny egenkapital, for dem som har adgang til dette. Selv om vedtak for en oppbyggingsfase (i høst?) ikke trenger tas nå, er eierne svært oppmerksom på hvilke signaler regjeringen og Stortinget sender ut mht. slikt. Konsekvensene av stengte markeder, tap av ordrer og lønnsomhet kan ikke bæres av industrien (alene), ved at man kommer ut av krisen uten lønnsomhet og økt gjeld.

Vi tror, i lys av vår rapport av i dag, at det trengs sterkere lut fremover. Selv med dagens EØS-avtale som legger begrensninger på statsstøtte i europeiske land ser dette ut til å bli mer mulig fremover

Utvidet statsstøtte i EØS

Vi registrerer at EU-Kommisjonen åpner for kraftig utvidet adgang til å gi statsstøtte. Forslaget er nå til høring hos medlemslandene, men vi regner med at det får full støtte, eventuelt kan det også bli utvidet. Blant annet vil såkalt redningsstøtte nå kunne gis i flere omganger.

Vise-president i EU-kommisjonen Margrete Vestager understreker at virkningene av COVID-19 krever omfattende tiltak og at EU må handle raskt og koordinert. Etter at Kommisjonen på fredag i forrige uke tydeliggjorde mulighetene som ligger i det

nåværende EU-regelverket for statsstøtte, kommer det nå forslag om ytterligere tiltak. Målet er å ha klart et midlertidig rammeverk for dette på plass i løpet av noen få dager. Under finanskrisen tok det tre uker å få på plass et slikt rammeverk, men denne gangen kan EU handle raskere fordi de bygger på erfaringene fra 2009.

Det foreslåtte nye midlertidige rammeverket vil muliggjøre fire typer støtte. Disse er nå til høring hos medlemslandene:

- 1) direkte tilskudd og selektive skattefordeler, opp til 500.000 euro til enkeltbedrifter
- 2) statsgarantier for lån til bedrifter fra banker
- 3) subsidierte offentlige lån til bedrifter og
- 4) sikringstiltak for banker som kanalisere støtte til realøkonomien.

De nye rammeverket skal ikke erstatte, men komplementere de verktøy som medlemslandene allerede har tatt i bruk (og som er i tråd med statsstøtteregelverket), slik som subsidiering av lønn, utsettelse av skatteinnbetalinger eller annen kompensasjon til bedrifter som nå blir skadelidende.

Norsk Industri legger til grunn at kommende strakstiltak inn mot industri og annet næringsliv tar høyde for at dette regelverket kommer innen kort tid. Og at vedtak for at dette også gjøres gjeldende for Norge som del av EØS, finner sted raskt.

Nye tiltak

Som vi var tydelige på i korona-analyse av søndag 15. mars, verdsetter vi alt som er gjort så langt. Vi hadde i søndagens korona-analyse en rekke tiltak som ennå ikke er vedtatt, men som vi er klar over at fremdeles vurderes. *Disse rådene gjelder fortsatt.* Vi verdsetter også beslutningene og henstillingene fra Stortinget mandag 16. mars. I spørsmålet til medlemmene har vi søkt ramse opp de viktigste tiltakene svært kort, for å guide de rådene vi ville få. Mange bedrifter verdsetter resultatene som regjeringen og Stortinget har fått til på kort sikt. Men alvoret i situasjonen gjør at de ser fremover nå mht. nye tiltak. På basis av innspill på undersøkelsen, samt voldsom pågang på e-post og telefon i dag, foreslår vi nå følgende:

Arbeidsgiveravgift fjernes for perioden mars-april

Fremdeles er det store likviditetsutfordringer for industrien – som for mye annet næringsliv. Men ettersom dette nå gradvis glir over mot reelle økonomiske problemer (utover likviditet), vil vi foreslå å fjerne arbeidsgiveravgift helt eller delvis for mars og april i første omgang. Svært mange medlemmer tar opp dette i undersøkelsen. Arbeidsgiveravgiften ble sist betalt 15. mars. Neste forfall er 15. mai, og vi har hørt finansministeren si at dette forfallet skal skyves ut i tid. Hvis man skal fjerne den for mars og april, vil vel det i realiteten tilnærmet bety det samme som å nulle ut terminen 15. mai, ev skyve halvparten ut i tid. Hvis dette oppfattes å være for dyrt, kan bransjer som i svært liten grad rammes av koronaproblemene ekskluderes fra tiltaket.

Garantiordning for mer arbeidskapital

Mange bedrifter trenger arbeidskapital og vil ønske å strekke kassakreditten i de kommende dagene. Vår analyse viser at et stort antall industribedrifter i inneværende uke har første møte med sin bankforbindelse nettopp om dette. Regjeringens "pakke"

på 100 milliarder kroner nylig gjelder primært nye lån. Det prekære hverdagsproblemet i bedriftene er behov for arbeidskapital. Dette kan fremkomme ved økt kassakreditt o.l. I likhet med under finanskrisen i 2008-2009 bør regjeringen vurdere å bruke eksportfinansieringsinstrumentene GIEK og Eksportkreditt Norge som supplement til bankene. Det kan i den sammenhengen skje ved å utvide tilbudet ved bredere nedslagsfelt til EKN samt lage en egen garantiordning i GIEK. Sistnevnte må kunne avlaste finansiering fra annet hold og ha et tilknyttet tapsfond for å holdes adskilt fra resten av GIEK. Vi er overbevist om at embetsverket kan nok om dette til å lage et nytt, midlertidig tilbud i en akutt fase vi nå går inn i.

Regjeringens 100 mrd. kr i lån og garantier

Mange bedrifter trenger å refinansiere gjeld og øke lån for å ha likviditet i en tid da både ordrer tørker inn og sikkerheten for fordringer svekkes. Det er positivt at regjeringen etablerer en ordning for både små og mellomstore bedrifter og for større bedrifter. For at denne ordningen skal få effekt må det defineres at det ved utlån og garantier må lempes på kravene som stilles disse, de såkalt covenants-kravene. I dag er disse kravene til egenkapital, egenkapitaltransaksjoner og lønnsomhet (EBIT, som kanskje mest gjelder større bedrifter). I egenkapitalvurderingen ligger bygg, varelager, kundefordringer, aksjer, kjøretøy mv.

I situasjonen nå opplever bedriftene opplevd fall i omsetning og lønnsomhet, og flere av egenkapitalverdiene har også blitt redusert. Norsk Industri forventer at bankene lempes på sine covenants krav, og at dette er tydelige forutsetninger for utlånene og garantiene som staten her stiller gjennom denne ordningen. Hvis ikke vil denne ordningen ikke kunne komme til nytte for bedriftene som nå er i store problemer fordi markedet er lukket ned eller som en følge av dette har gitt en stor nedgang i ordrene. Staten må bære denne risikoen inntil markedene igjen kommer i et normaleie.

Vi erfarer også at det er vanskelig for bankene å låne inn penger nå. Ordningen foreslått her forstår vi at er på bankenes passiva-side, men staten må også stille til veie finansiering til bankene på aktivasiden. Det er lav interesse for å kjøpe norske obligasjoner, som sikrer bankene langsiktig finansiering.

Opplæring på bedrift fremfor ledighet

Vi verdsetter tiltak mht. permitteringer. Flere bedrifter ønsker imidlertid til å komme gjennom krisen med bedre medarbeidere. Bedriftsintern opplæring (BIO) er en ordning mye benyttet i tidligere kriser og fikk nylig 50 millioner ekstra fra regjeringen. Ordningen er i dag forholdsvis strengt organisert. Det er grunn til å hva de gjør i vårt naboland Danmark, som har en ordning hvor de ansatte i større grad kan fortsette i bedriften, men hvor staten betaler lønnen. Dette gjør at bedriftene vil være i stand til raskere å starte opp igjen og være adskillig mer konkurransedyktig. Vi er oppe i en helt spesiell situasjon for tiden som gjør at vi må tenke "utenfor boksen", og for samfunnet vil kostnaden være den samme av å ha ansatte permittert eller sysselsatt på bedriften med opplæring. Vi appellerer til at man raskt vurderer de danske tiltakene inn i en norsk kontekst.

Utbetaling av NAV-penger på bedrift

Vi registrerer at NAV begynner å få problemer ettersom antall permitterte eksploderer. Vi foreslår at det etableres en ordning for utbetaling av dagpenger via de største bedriftene til de ansatte som er permittert. Noen bedrifter permitterer flere

hundre ansatte, og dermed vil NAV-systemet belastes i altfor stor grad ved behandling av den enkeltes dagpenger. Bedriftene kan gjøre dette ved å få midler fra NAV i en a-konto overføring, og så kan de distribuere til de permitterte via ordinær lønnskonto.

Det offentlige som kunde

Offentlig innkjøp er årlig enorme milliardbeløp. Flere medlemmer påpeker at de er i sluttfasen om leveranser til Forsvaret og andre innkjøpere. Samtidig er de i en fase med varslede permitteringer. Vi ber offentlige innkjøpere fremskynde pågående forhandlinger, så planlagte innkjøp kan iverksettes raskere for å unngå ytterligere permitteringer. Vi ber også det offentlige om å fremskynde utlysninger av nye anbud, særlig innen bransjer hvor leverandørene er sterkt rammet i dagens situasjon.

Transport

Velfungerende transport av varer, råmaterialer og avfall er kritisk for industrien. Både innenlands og inn/ut av landet. Det er en tydelig frykt i industrien i dagens rapport for lavere kapasitet på tilgjengelige transporttjenester, som følge av sykdom og finansielle utfordringer for transportselskapene. Det er viktig at regjeringen vurderer situasjonen slik at industrien fortsatt sikres tilgang på transport av kritiske produkter og materialer, samt transport av innsamlet avfall til behandlingsanlegg.

Fritak CO₂-avgift

I statsbudsjettet for 2020 opphevet regjeringen fritaket for CO₂-avgift for naturgass og LPG. Som Regjeringen er godt kjent med har bedriftene allerede store utfordringer med å tilpasse seg avgiften. Disse utfordringene forsterkes av Korona-krisen. Norsk Industri ber om at fritaket for CO₂-avgift for naturgass og LPG til kjemisk reduksjon eller elektrolyse, metallurgiske prosesser og mineralogiske prosesser **gjeninnføres som et strakstiltak.**

Industripolitiske rammebetingelser

NFD og flere departementer er vel kjent med viktige industripolitiske saker til behandling. Saker som involverer store kostnader. Vi foreslår regjeringen er varsom med å pålegge store merkostnader på industrien i dagens situasjon.